

III. AHMED'İN BİLİNMEYEN DÜNYASI

Kronikler, Lale Devri Padişahı III. Ahmed'in kişilik olarak dindar bir hükümdar olduğunu yazar. "Necib" mahlasıyla şiirler kaleme almış, hatla meşgul olmuş, musikiye önem vermiş, sanat ehli olan kişileri korumuş olan Sultan III. Ahmed, tasavvufî zümrelerle de yakın ilişkiler kurmuş, sufi çevrelerle daima irtibat hâlinde olmuştur.

PROF. DR. MEHMET DEMİRCİ

Hiçbir devir ve devletin inkişafında görülmemiş bir hâdise olarak Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselişinde tasavvuf ve tarikatler, şeyhler, veliler, babalar ve dervişler birinci derecede rol oynamıştır. Osman Gazi'nin ve haleflerinin etrafı din adamları, Türkmen babaları ve evliyâ ile dolmuştur. Bu hususta kaynaklardaki zengin malzeme âlimlerin dikkatini çekmiştir.

KURULUŞA VURULAN TASAVVUF AŞISI...

Osman Gâzi'nin Şeyh Edebali'nin kızıyla evlenip, onun nüfûzundan istifade ettiği bilinir. Orhan Gâzi'nin de silâhşör ve âlimlerle birlikte, çevresinde geniş bir dervişler zümresinin bulunduğu görülür. Orhan Gâzi, İznik'in fethinden sonra inşâ edilen medresenin başına, tasavvuf kültürünün hayâta mal olduğu bu devirde, vahdet-i vücuda bağlı, Fusus şârihi Dâvud el-Kayserî'yi (1350) getirdi.

"MİRASDIR DUA ALMAK AL-İ OSMAN'A..."

I. Murad, Emir Sultan'ı maiyyetindeki bir çok şeyhlerle birlikte sefere götürürdü. Yıldırım Bâyezid'in de dâmâdı olan Emir Sultan'ın duâları ile pâdişahları zaferlere ulaştırdığına inanılırdı. Pâdişahlar sefere çıkarken, ondan kılıç kuşanıyor ve zafer için duâ alıyordu. Aşıkpaşazâde şöyle der: "Dahi aldı duâ cümle veliden/Duâlar ister Orhan cümlesinden/Mirasdır duâ almak âl-i Osmana/Fârîğlerdir bu halkın dünyâsından."

FATİH'İN ÜZERİNDEKİ MANEVİ ZIRH

II. Murad, Emir Buhari'nin elinden kılıç kuşandı. İstanbul'un fethi sırasında Akşemseddin ve Akbiyık adlı derviş kişiler orduda bulundular ve fetih için genç pâdişahı teşvik ettiler. Fatih'in çevresinde, kendini yetiştiren bir çok bilgin ve bilge kişiler vardı. Bunlar arasında, onun manevî dünyasını îmar eden bilhassa Akşemseddin'dir. II. Mehmed ile

GÖRSEL: TASVİR SANATÇISI FERHAT AKIL

KARAGÜMRÜK DERGAHINI III. AHMED BAĞIŞLADI

KAPI kethüdası Ebu Bekir Efendi'nin vefâtı üzerine, Karagümrük'te bulunan konağı boş kalmıştı. Konak Sultan III. Ahmed tarafından satın alınmış ve Nûreddin Cerrâhî'nin irşad hizmetlerinde kullanılması için tekkeye dönüştürülmüştü.

bu zat arasındaki, Allah ve insanlık adına girişilmiş terbiyevî alışveriş, genç hükümdara "Bir şaha kul oldum ki cihan âna gedâdır" dedirtmiştir. Fâtih, ilâhlaşmak tehlikesine karşı, manevî zırh kuşanmış bir kahramandı. Hükümdardı, hakandı, cihangir bir sultandı. Ama hepsinden evvel kul ve insandı. Şöyle der: "Zülfünün zencirine bend eyledi şâhum beni/Kulluğundan âzâd itmesin Allahum beni."

Asıl konumuz olan III. Ahmed, kişilik olarak dindar bir padişahı. "Necib" mahlasıyla şiirler yazmış ve aynı zamanda hatla da meşgul olmuştur. Musikiye

önem vermiş sanat ehli olan kişileri korumuştur. Onun tasavvuf çevreleriyle ilgisine hakkındaki bilgiler özetle şöyledir:

NUREDDİN CERRAHİ'NİN SOHBETLERİNE KATILDI

Sultan III. Ahmed 1703-1730 yılları arasında padişahlık yaptı. Onun Şeyh Nûreddin Cerrâhî'ye (ö. 1721) büyük değer verdiği ve zaman zaman sohbetini dinlemeye geldiği, dolayısıyla Cerrâhîlikden feyz aldığı söylenir. Bu arada kapı kethüdalarından Ebu Bekir Efendi'nin 1703'de vefât etmesi üzerine, Karagümrükte bulunan konağı boş kalmıştı. »

HATTAT VE ŞAİR BİR SULTAN

III. AHMED, nesih yazıda Hattat Osman'dan icâzethâne almıştı. Bu yazı türüyle yazdığı dört adet Kur'an'dan birini Kocamustafapaşa Tekkesi şeyhi Mehmed Nureddin Efendi'ye hediye etti.

AYDINOĞLU TEKKE'Sİ DE SULTAN'IN MANEVİ DURAĞIYDI

III. AHMED'İN ziyâretine gidip sohbet ve mânen istifâde ettiği şeyhlerden biri de Karabaşı-Halvetî şeyhi, Taşkoprü doğumlu Hasan Ünsî'dir. Ünsî, 1684'ten itibaren 40 yıl, Eminönü'nde Alemdar ve Hüdâvendigâr caddelerinin kavşağında yer alan Aydınoğlu Tekkesi'nde hizmet vermiştir.

Bir vesileyle burası Sultan III. Ahmed tarafından satın alınmış ve Nûreddin Cerrâhî'nin irşad hizmetlerinde kullanılması için tekkeye dönüştürülmüştür.

HÜSEYİN VASSAF'IN KALEMİNDEN III. AHMED

Bu olay; Hüseyin Vassaf'ın *Sefîne-i Evliya'sında*, daha renkli bir üslûpla anlatılır:

“Şeyh Nureddin, Karagüm-rük'te pek de müsait olmayan bir binada irşad görevine başlamıştı. Kethüdâ Bekir Efendi'nin vefatıyla o civardaki konağı boşalınca Dârü's-saâde Ağası Beşir Ağa, Nureddin Cerrahi'yi rüyâsında görmekte, mezkûr konağı satın almak hengâmında iken, o rüyânın aynısını Sultan Ahmed Hân'da dahi gördü. Padişah, imamı olan Yahyâ Efendi'yi çağırıp, rüyâyı tabîr ettirdi. Bunun üzerine, “Konağı üçyüz altına satın alsınlar” diye bedelini Hz. Nûreddin'e Yahyâ Efendi ile göndermişlerse de Nureddin parayı kabûl etmedi ve yeni bir dergâh binâ buyursalar daha makbûle geçer, dedi. Böylece getirilen para sultana iade edildi.

SULTAN, DAMAT İBRAHİM PAŞA'NIN YAPTIRDIĞI MEDRESEDE, MESNEVİ OKUTULMASINA İZİN VERMİŞTİ

Bunun üzerine pâdişâh irâdesiyle konak almıp yerine dergâh binâ olundu.”

SULTAN, SİVASİ DERGAHI İÇİN LEVHA GÖNDERDİ

Sultan III. Ahmed'in yaptırdığı bir başka tekke, Dırağman Sivasî Dergâhı'dır. Burası 1730'da meydana gelen Balat yangınında tamamen kül olunca Sultan Ahmed yeniden yaptırdı. Tekkenin inşaatı tamamlanınca, Padişah celî hatla yazdığı bir levhayı gönderdi ve bu hat kitâbe olarak tevhidhanenin kapısına asıldı.

III. Ahmed, nesih yazıda Hattat Osman'dan icâzetnâme

almıştı. Bu yazı türüyle yazdığı dört adet Kur'an-ı Kerim'den birini Kocamustafapaşa Tekkesi şeyhi Mehmed Nureddin Efendi'ye hediye etti. Manevi değeri büyük olan böyle bir armağanı vermekle, bu şeyh efendiye olan sevgi ve saygısını göstermiş oluyordu.

HASAN ÜNSİ EFENDİ İLE ÇOK ALAKARDI

III. Ahmed'in zaman zaman ziyâretine gidip sohbet ettiği ve mânen kendisinden istifâde ettiği şeyhlerden biri de Karabaşı-Halvetî şeyhi, Kastamonu Taşkoprü doğumlu Hasan Ünsî'dir. Hasan Ünsî, 1684'ten itibaren 40 yıl, Eminönü'nde Alemdar ve Hüdâvendigâr caddelerinin kavşağında yer alan Aydınoğlu Tekkesi'nde hizmet vermiştir. Arapça, Farsça ve Türkçe divanı bulunan ve alim olan bu zat, döneminin etkili şahsiyetlerinden biridir.

Hüseyin Vassaf'ın *Sefîne-i Evliya'daki* beyanına göre, III. Ahmed Hasan Ünsî'ye çok alâka ve rağbet gösterirdi. Zaman zaman dergâha gelirdi. Hattâ Aydınoğlu Dergâhı'nın karşısında “*elyevm*

mevcud bulunan kale kapısını sûret-i mahsûsada açtırdıkları ve buradan gelip gittikleri” nakledilir. Hakkındaki menâkıbnâmeye göre; Hasan Ünsî, daha önce de sarayda IV. Mehmed'in yakını bir görevlinin ayağındaki şiddetli ağrıyla okuyarak iyileştirmiş, bunun üzerine padişahın ricası üzerine iki sene boyunca sarayda vaaz ve irşadda bulunmuştur.

PADİŞAHIN OĞULLARI MEVLEVİ MUHİBBİ İDİ

Mevlevilik, Osmanlı toplumunda etkili tarikatlerden biridir. III. Ahmed, Mevlevîliğe de sevgi duyan bir padişahtır. Lâle Devri'nin ünlü sadrazamı Damad İbrahim Paşa'nın yaptırdığı medresede Mesnevî okutulmasına izin vermiştir. Bu sayede Mevlânâ'nın fikirleri ile tasavvufî düşünce medrese çevrelerinde tanınmıştır. Ayrıca meşhur Mevlevî büyüklerinden Bostan Çelebi'nin oğlu Muhammed Sadreddin Çelebi (ö. 1711), saray ve devlet ricâliyle ilişkilerini iyi düzeyde tutmuştur.

Hattâ şehzadelerin arakiyelerini tekbirlemek üzere İstanbul'a davet edilmiştir. Arakiye tiftikten yapılmış ince hafif külâh demektir. Tasavvuf terimi olarak, dervişlerin başlarına giydikleri yünden veya pamukludan yapılmış bir nevi takke anlamına gelir. “Arakiye tekbirlemek” ise, bir tâlip dervişliğe kabul edilirken arakiyenin şeyh efendi tarafından üç tekbirle tâlibin başına giydirilmesi ve üzerine üç salavatla sarık sarıldıktan sonra Fâtîha çekilmesi şeklindeki merâsime yerine getirmek, bir tâlibi böyle bir törenle dervişliğe kabul etmek demektir.

EN FAZLA EVLENEN SULTANLARDAN BİRİYDİ

Mevlevî Sâkîb Dede'nin *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyye*'de naklettiği bu bilgiye göre şöyle düşünebiliriz: III. Ahmed, Osmanlı padişahları arasında en fazla evlenenlerden biridir ve hanımlarından birçok oğlu olmuştur. Bunlardan bazıları Mevlevîliğe intisap etmiş olabilir.

Şeyh Eşrefoğlu İzzeddin Ahmed Efendi (1672-1740)

OSMANLI'DA MEDRESE ÇEVRELERİNDE MEVLANA'NIN TANINMASINDA III. AHMED'İN ETKİSİ VARDIR

Kadiriyye büyüklerinden olup Bursa'da Kadiriğin Eşrefiyye kolu âsitanesinde vazife yaptı. Bir ara İstanbul'a gelip bir akrabasının yanında iki ay kadar ikamet etti. Bu sırada dostlarının ricasıyla Zeyrek Piri Paşa Camii'nde vaaz ve Kadiri zikri icra etti. Bu sırada III. Ahmed, kendisini saraya davet ederek sohbet etmiştir.

Sâdi şeyhlerindem Şam

doğumlu Abdüsselâm Şeybânî (ö. 1751) İstanbul'a geldikten sonra halk arasında vaazları ve kerametleriyle meşhur oldu. Bu durum III. Ahmed'in dikkatini ve alâkasını çekti, şeyhe iltifatta bulundu. O sıralarda Kovacı Dede Tekkesi'nin şeyhi Abdülvahhab Efendi vefat ettiğinden, adı geçen dergâhın şeyhliğine Abdüsselâm Şeybânî getirildi. 1718'den sonra burası, Sâdi Abdüsselâm ve Âsitâne-i Abdüsselâm isimleriyle de anılır oldu. Netice olarak III. Ahmed'in kendisinden önceki ve sonraki Osmanlı padişaharı gibi, tasavvuf erbabına, tekke şeyhlerine rağbet ve alâka duyduğu görülmektedir. Onlardan kiminin sohbetinde bulunmuş, bazılarını sarayna davet etmiş, bir kısmına da tekke inşası veya tayinleri konusunda maddî manevî yardımda bulunmuştur. /

MORA'NIN YENİDEN ZAPTI MÜJDELENDİ

MORA Adası, Fatih tarafından fethedilmiş de daha sonra elden çıkmıştı. İkinci ve kalıcı fetih III. Ahmed zamanında gerçekleşti. Venediklileri sulh yoluyla durduramayan Osmanlı, Akdeniz sularını onlara zindan ederek zaferlerle durdurmuştu. Buralarda fethedilen yerlerin anahtarları Sultan III. Ahmed Han'a gönderildiği zaman, padişah gözyaşları içinde bütün fakirlere ihsanda bulunmuş ve orduya şu hatt-ı hümayûnu göndermişti: “Berhudar olasınız. Yüzü-

nüz ak ve kılıncınız düşman yüzünde keskin ve berrak olup nîmet-i celîlem cümle-nize helâl olsun.” Mora Adası'nın fethi o günkü Osmanlı kamuoyunda önemli bir hadise olmalı ki, devrin şairleri, hakkında fetihnameler yazdılar. Bu olayda sufilere de devrede olduğu görülür. O günkü şeyhlerden Ahmed Akvâvî, Mora Adası'nın fethiyle ilgili gördüğü bir rüyayı Sultan III. Ahmed'e gelerek anlatmış ve adanın alınmasına dair müjdesi üç ay sonra gerçekleşmiştir.